

Otázka: Stát a politický systém

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): ankazet

- STÁT = ohraničené území s obyvatelstvem, na něž se vztahuje působnost daných státních orgánů

- CHARAKTERISTIKY STÁTU

- Území, které je přesně vymezeno systémem hranic
- Obyvatelstvo, které je podřízeno autoritě státních institucí
- Právní řád, který vychází ze zákonů daného státu a upravuje chování obyvatelstva
- Ozbrojená moc, která zajišťuje pořádek uvnitř a chrání zvenku (policie, armáda)
- Právní subjektivita - stát je subjektem práva (lze žalovat, být žalován, ...)
- Státní suverenita - stát je svrchovanou mocí na svém území (není podřízen vyšší autoritě)
- Státní aparát, orgány - řídí stát, soubor politických institucí

- FUNKCE STÁTU

- VNITŘNÍ

1. Bezpečnostní - ochrana obyvatel, vynucování práva
2. Právní - právní řád je aplikován na celém území
3. Ekonomická - stát reguluje ekonomické stavy, může i podnikat
4. Kulturní - snaha zachovat kulturní dědictví, zajišťuje kulturní život

- VNĚJŠÍ

1. Bezpečnostní – mezinárodní vojenské koalice k zajišťování ochrany svého území
2. Ekonomická – stát se snaží tvořit prostor pro své občany na zahraničním trhu
3. Zahraničně-politická – stát = aktér mezinárodních vztahů, subjekt mezinárodního práva, uzavírá spojenečství, obchodní dohody, vede války apod.

- TEORIE VZNIKU STÁTU

- NÁBOŽENSKÁ – stát byl vnuknut člověku jako boží myšlenka a panovník byl bohem dosazen jako zástupce boží moci
- PATRIARCHÁLNÍ – stát je obrazem fungování rodiny, má svou hlavu = svrchovaná moc
- NÁSILÍ – stát vzniká jako místo, kde jedna skupina vykonává moc nad druhou
- KONSENSUÁLNÍ – teorie společenské smlouvy, více lidí se dohodne, dá státu část své suverenity, stát jim vládne
- Teorií je více, prolínají se

- PROCES VZNIKU STÁTU

1. Proces, kdy stát vznikl jako nová věc (na přelomu pravěku a starověku)
2. Stát jako známá věc (státy vznikají a zanikají)

- Základní předpoklad pro vznik státu = pocit sounáležitosti mezi lidmi, organizování do společenství

1. TLUPA – nahodilá
2. RODINA – 1. trvalá jednotka, vznikla na zjištění, že jsou si lidé v něčem podobní, zvětšuje se

- KMEN – je v něm stále obsažen rod, lidé jsou si vědomi společných vlastností

1. KMENOVÝ SVAZ – není dlouhodobý, zaniká v okamžiku, kdy zmizí příčina jeho vzniku (útok)
2. STÁT – obrovský zlom, 2 důvody:
3. Dělbá práce – 1. státy okolo řek, lidé budují závlahové systémy = možnost spojit se a společně pracovat; společnost se dělí na pracující a šéfuující
4. Společná obrana – každý se nemůže bránit sám za sebe, tvorba armády – velící, poslouchající

- Stát už není kmen rovných, je rozdělen na ty, kteří vládou = aristokracie a na poddané
- Více je poddaných, elity si dokážou moc udržet tím, že bohatnou + mají možnost se bránit
- Dochází ke vzpourám poddaných, obvykle jsou spacificováni
- Uspořádání se stane trvalým - elita vykonává moc nad poddanými = stát
- formy státu jsou monarchistické - vládne 1 osoba despoticky/absolutisticky - strhává na sebe veškerou moc
- Později dochází k nárůstu opozice vůči monarchistovi, který se musí o moc dělit = zárodky demokracie; moc je v rukou více lidí, demokracie často vede k proměně monarchistického státu na republiku

- FORMY STÁTU

- PODLE VNITŘNÍHO USPOŘÁDÁNÍ

1. Unitární

Je vnitřně scelený, nedělí se do menších celků, vnitřně neoddělitelný

Má 1 centrum, 1 vládu

ČR, PL, Ukrajina, SK, Maďarsko

2. Federativní

Složen z menších státních jednotek, které mají historický základ

Existuje zde jedno silné politické centrum

Dílčí jednotky mají vlastní vlády a ty řídí to, na co mají kompetence

USA, GE, Rakousko, Rusko, ČSR

3. Konfederativní

Vztah mezi jednotlivými částmi je volnější, tím se odlišuje od federace

Dílčí části mají širší kompetence než centrum

Švýcarsko

- PODLE CHARAKTERU VLÁDY (jak se ve státě vládne)

1. Autokracie - moc má 1 člověk/úzká skupina lidí
 1. Despotie - starověký typ, panovník považován za boha; Egypt, Babylon
 2. Tyranie - to co despotie, jen v Řecku
 3. Absolutismus - novověká forma vlády, panovník není zbožňován, má opory moci
 4. Aristokracie - vládnou urozené privilegované složky
 5. Oligarchie - vláda bohatých
 6. Plutokracie - při revolučních zvratech, vláda masy
 7. Diktatura - vláda jedince/skupiny, vzniká přetvořením demokratického režimu
2. Demokracie - moc rozprostřená mezi maximální počet lidí
3. Přímá - všichni se podílejí přímo na každém rozhodnutí
4. Zastupitelská = reprezentativní - volič volí svého zástupce, který rozhoduje za něj

- PODLE STÁTNÍ FORMY (podle hlavy státu)

1. Monarchie = jednovláda; dominuje 1 postava, titul císař, král, kníže, vévoda; dědičná funkce
 1. Absolutní - panovník má neomezenou moc; Ludvík XIV.
 2. Stavovská - moc dělena mezi zástupce stavů a panovníka
 3. Konstituční = ústavní; současné monarchie, proti panovníkovi stojí parlament
 4. Teokracie - spojení moci duchovní a světské, hlava státu = nejvyšší představitel církve; Vatikán, Islámský stát
2. Republika - hlava státu = prezident, volen na určité období (4-7 let), přímo nebo nepřímo
 - Poloprezidentská = semiprezidencialismus
 - Prezident je hlavou, ale je do jisté míry omezen parlamentem
 - Vláda odpovědná parlamentu, má vlastního premiéra, ale prezident má větší pravomoci než premiér
 - Premiér + vláda = vnitřní politika, prezident - zahraniční politika
 - Rusko, Francie
 - Prezidentská = presidencialismus
 - Systém, kde je prezident ze všech typů republik nejsilnější

- Prezident není přímo odpovědný parlamentu ani vládě, kterou si skládá
- Prezident = předseda vlády
- Vláda tvoří zákony, které musí projít parlamentem
- Parlament nemůže vládě vyjádřit nedůvěru
- Prezident volen přímo
- USA, jihoamerické země
- Parlamentní = parlamentarismus
 - Vláda je plně odpovědná parlamentu
 - Předseda = faktický vrcholný držitel výkonné moci
 - Prezident má omezené pravomoci, spíše reprezentativní (ale jde o osobnost)
 - Prezident volen nepřímo
- PODLE SUVERENITY
 1. Svrchovaný = suverénní; vláda není odpovědná jiné nadřizené vládě, je nejvyšší vykonavatel moci
 2. Závislý = nesvrchovaný; vláda je odpovědná vládě jiné
- PODLE NÁRODNOSTNÍHO SLOŽENÍ
 1. Národní - 1 národ
 2. Multietnický - mnohonárodní, více menších skupin národů a etnik, které jsou si rovné; Belgie

- DEMOKRACIE A TOTALITARISMUS
- Nejčastější verze státního uspořádání ve 20. století
- Obsahuje dílčí typy států
- Demokracií je garantována osobní svoboda a umožněn podíl na vládě
- Totalitarismus - omezena osobní svoboda, vládu uzurpuje omezená skupina lidí, většinou na základě nějaké ideologie

1. DEMOKRACIE

- Projevy už v Antice – přímá demokracie
- Potom v renesanci, která ji obohacuje o přirozené právo a dělbu moci
- st. – díky revolucím vzniká občanská společnost, probíhá šíření politického práva mezi nižší vrstvy, vznikají první ústavy (USA, FR, GB)
- st. – rozšíření volebního práva na všechny vrstvy a obě pohlaví
- Prostor šíření demokracie – Západní Evropa, Severní Amerika, v jiných částech světa částečně/vůbec
- Šíření demokracie 20. století vedlo některé autory k představě, že demokracii převeze celý svět a skončí tím vývoj (Francis Fukuyama – Konec dějin)
- Problém: Demokratický deficit = nedostatek, omezování občanských svobod v zájmu bezpečnosti
- Principy demokratického systému
- Volební právo – musí být všeobecné, rovné, přímé, svobodné, tajné; aktivní/pasivní
- Obměna ústavních orgánů
- Legislativa – volena občany
- Exekutiva – tvořena na základě voleb do legislativy
- Judikativa – obměňována vlivem legislativy a exekutivy
- Moc je chápána jako služba občanům, je občany kontrolována
- Rozdělení společnosti na většinu a menšinu
- Rozhodnutí činěny dle vůle většiny, menšina je povinná se většině podřídit
- Ale práva menšin a jednotlivců jsou většinou respektována
- Decentralizace moci – stát není řízen z jednoho centra, rozdělen na správní jednotky

2. TOTALITARISMUS

- Založen na obecné pravdě, celá populace je nucena ji přijmout > totální ovládnutí člověka
- Typické totalitární režimy ve 20. st. – Hitlerovo Německo, Stalinův Sovětský svaz; podobné – KLR, Čína, Státy východního bloku, fašistické státy za 2. sv. v.
- Principy totalitárního systému
- Centralizace – rozhodnutí jednoho centra v rukou omezené skupiny lidí
- Moc se neobměňuje – volby se nekonají, nebo je jejich průběh formální
- Splývá moc politická a ekonomická – stát řídí oboje, zasahuje do soukromé ekonomiky občanů (znemožnění podnikání, zabavení majetku), většina prostředků je v rukou státu
- Snaha o informační izolaci společnosti – cenzura tisku, omezení vysílání a cestování
- Snaha o unifikaci myšlení – všichni věří jedné pravdě, nepřátelé = intelektuálové, náboženství

- Snaha o sociální inženýrství - vytváření společnosti podle nějaké vize, bez ohledu na její vývoj

- POLITICKÝ SYSTÉM
- Do 20. století politika jako nehybný ústavní řád, od 20. st. SYSTÉMOVÁ TEORIE
- Komplexní systém - tvoří ho otázky vládnutí, struktury společnosti, zájmu jednotlivých skupin (eko.,, kult.)

VSTUP = VOLBY

PROCES = VLÁDA STRANY

VÝSTUP = STAV ZEMĚ

ZPĚTNÁ VAZBA = DALŠÍ VOLEBNÍ ROK

- Někteří autoři považují pol. systém jako podsystém sociálního systému - systém celé společnosti
- Politický systém ČR - viz papíry dále